

KİTAP İNCELEMESİ

Our Endangered Values: America's Moral Crisis

(Tehdit Altındaki Değerlerimiz : Amerika'nın Ahlaki Krizi)

Jimmy Carter, New York, Simon & Schuster, 2005

Murat SİLİNİR

Batman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler, Batman

muratsilindir@gmail.com

Özet

George Friedman'a göre, "yirmi birinci yüz yıl üzerinde çalışma yapmak Amerika Birleşik Devletleri üzerinde çalışma yapmak anlamına gelmektedir;" çünkü içinde bulunulan çağ "Amerikan Çağı"dır. Bu çağın anlaşılabilmesi için Amerika Birleşik Devletleri'nin çok boyutlu bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. Jimmy Carter'ın "Our Endangered Values: America's Moral Crisis"(Tehdit Altındaki Değerlerimiz: Amerika'nın Ahlaki Krizi) isimli kitabı, Amerika'nın ve dünyanın daha iyi anlaşılabilmesini sağlayabilecek eleştirel bir kitaptır. Bu kitabın Türkçeye çevrilmemiş olması bu kitap incelemesine önem katmaktadır. Carter'ın kitabının temel amacı, "Amerikan değerlerinin" hiçbir dönemde olmadığı kadar büyük tehlikelerle karşı karşıya olduğunun altını çizmektir.

Anahtar Kelimeler : Amerikan Değerleri, Ahlaki Kriz, Dış Politika

Our Endangered Values: America's Moral Crisis

Abstract

According to George Friedman, "studying the twenty-first century means studying the United States of America", because of the current era which we live in is "American Age". In order to understand this era, United States should be analysed in multi dimensional manner. Jimmy Carter's "Our Endangered Values: America's Moral Crisis" named book is critical that can provide better understanding of America and World. This book has not yet been translated into Turkish, that's why this book review gains importance. Carter's main objective of this book, "American values" in this period are facing great danger that was not previously experienced.

Key Words: American Values, Moral Crisis, Foreign Policy

Tehdit Altındaki Değerlerimiz : Amerika'nın Ahlaki Krizi

Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra medeniyet, kültür ve değer gibi kavramlar sosyal bilim çalışmalarında daha fazla ele alınmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin 39. başkanı Jimmy Carter, bu kitabında geleneksel Amerikan değerlerinin hiçbir dönemde olmadığı kadar tehdit altında bulunduğunu savunmaktadır. 1977-1981 yılları arasında ABD'de başkanlık yapmış olan Carter, 2002 yılında Nobel Barış Ödülü'nü kazanmıştır. Dünya barışına katkılarından ve özellikle küresel ölçekteki birçok krizde arabuluculuk görevini üstlenmiş olduğu için, bu ödüle layık görülmüştür. Jimmy Carter'ın, bu yönleri, ABD ve dünya ilgili görüşlerini oldukça önemli kılmaktadır. Carter bu çalışmasında, ulusal ve küresel barışı koruma, ekonomik ve sosyal adaleti geliştirme, insan hakları standartını yükseltme, çevre koruma, refah artırımını, ortak hedeflere ulaşmak için başkalarıyla işbirliği yapma, vatandaşları doğru bilgilendirme, farklı seslere saygı duyma, sekülerizmin korunması, özgürlüklerin ve kişisel mahremiyetin korunması gibi “Amerikan değerlerinin”, tarihsel bir meydan okumayla karşı karşıya olduğunu savunmaktadır. Düşüncelerini aktarabilmek için kitabı, 17 ana bölüme ayırmıştır.

Kitabın ilk bölümü, “Amerikan Ortak İnançları ve Güçlü Farklılıklar” başlıklı yazı ile başlamaktadır. Bu kısımda öncelikle, kamuoyu anketlere dayanılarak Amerikan halkının inançsal ve düşünsel yapısı resmedilmeye çalışılmıştır. Buna göre, ilk göze çarpan şey, dış politika alanında görülmektedir. Cumhuriyetçiler, küresel düzlemde, terörizmle mücadele alanında, Amerika'nın kendi çıkarlarını korumak için güce dayanması gerektiğini savunurken; Demokratlar ise askeri seçenek ile birlikte, diplomasiyi de hedeflere ulaşmada önemli bir araç olarak görmektedir. Bu bölümde ayrıca, geçmişe nazaran, günümüzde, uzlaşma kültürünün aşındığı tespiti yapılmaktadır. Bu tespite göre, belirli konularda, Demokrat ve Cumhuriyetçiler bir araya gelebilirken, son dönemlerde aralarındaki keskin uzlaşmazlık daha da derinleşmiştir. Bu bölümler, kürtaj, kişisel silahlanma, sosyal güvenlik vb alanlarda da görülmektedir.

İkinci bölümde “Geleneksel Hristiyan İncancı” başlığı altında yazar, son dönemlerde politika alanında önemli gündem oluşturan dinsel inançları, kişisel deneyim ve dinsel

perspektifi ile ele almaktadır. Hristiyan bir aile ortamında dünyaya gelen Carter, dindar bir kişiliğe sahip olduğunu aktarmaktadır. Bu dinsel yapı, siyasete adım atmasıyla köklü değişimlere uğramıştır. Siyasal alanda ilk yenilgisi, onu bir süre şüphe ve hayal kırıklıklarına uğratmışsa da özellikle envanjest kız kardeşinin de çabalarıyla dinsel alana tekrar dönmüştür. Dinsel öğretilerini ırkçılığa karşı bir araç olarak da kullanmıştır. Yine bu kısımda, Başkanlık dönemi sırasında, Çin lideri Deng ve Güney Kore lideri Chung Hee ile geçen özel görüşmelerini ve bu özel görüşmelerde geçen dinsel konuşmalarını aktarmaktadır. Carter, Beyaz Saray görevi sonrasında Emory üniversitesinde teoloji derslerine girerek profesörlük görevini devam ettiğini bildirmektedir.

Üçüncü bölümde, “Kökten Dinciliğin Yükselişi” başlığı altında Carter, Nobel Ödülü törenindeki (2002 Oslo) konuşmasına da konu olan dinsel-köktencilik ile ilintili görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre, dünya dinsel-köktencilik meydan okuması ve tehdidi altındadır. Amerika’da da bu tür köktencilikler mevcuttur. Carter, dinsel-köktencilik üç kelime ile anlatmaya çalışmaktadır: **Durağanlık**(statiklik), **Baskı** ve **Dışlayıcılık**. İran örneği üzerinde de durmaktadır. Ayrıca köktencilerin geçmişe özlem duyan, kendilerini “inanırlar ve diğerleri” şeklinde konumlandıran, şiddete eğilimli ve kadınları toplumsal hayatta küçümseyen gruplar olarak görmektedir.

Dördüncü bölümde, “Dinsel Gruplar Arasında Büyüyen Çatışmalar” başlığı altında, Hristiyan Kilisesinin bölücü tartışmalar altında varoluşsal bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğunu dile getirilmektedir. Bu bölünük durumun aşılması için, farklılıkları doğallık olarak kabul edilmesini ve Hristiyanların inanç düzleminde birleşmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Evanjelist bir Hristiyan olarak yıkıcı tartışmalara takılı kalmaktan endişelendiğini bildirmektedir. Özellikle, sosyal ve “cinsel tercihler” gibi meselelerdeki fikir ayrılıklarını işaret etmektedir. Pek çok Amerikan Protestan grupları arasında kendisini Ulusal Evanjelist Kurumu’na yakın hissettiğini aktarmaktadır. Bu kurumun gündeminde, yaşamsal koruma, barış vurgusu, şiddetin sona erdirilmesi, aile yaşamının güçlendirilmesi, çocukların korunması, adalet, dinsel özgürlüğün korunması, insan haklarının muhafazası ve çevre güvenliği gibi evrensel konuların varlığını işaret etmektedir. Özetle, tüm önemli problemlerin çözümü için inançsal birliğin öneminin altını çizmektedir.

Beşinci bölümde “Din ve Bilim Arasında Savaşa Hayır” başlığı altında, bilim ile dinin çatışmadığı vurgulanmaktadır. Carter, bilimsel bilgi ile tanrısal gerçekliğin ölçülemeyeceğini

ve dinsel bilgilerle de bilimsel gerçeklere ulaşamayacağını vurgulamaktadır. İnsanın özgür bir irade sahip olduğu ve istediği bilgiye inanmakta serbest olduğu işaret edilmektedir. Altıncı bölümde, “Kilise ve Devletin Birbirine Karışması” başlığı altında, Amerikan seküler yaşamının hristiyan kökten dinciler tarafından tehdit edildiği iddiası vardır. Bu nedenle Carter, Amerikan sekülerizmin temel taşı olan Hz. İsa’nın şu sözünü hatırlatır: Sezar’ın hakkı Sezar’a, Tanrının hakkı tanrıya”. Başkanlık döneminde inançları ile devlet sorumluluğunu birbiriyle karıştırmadığını ifade etmektedir. Kürtaj ve ölüm cezasının inançlarına ters olmasına rağmen, yeminine sadık kalarak, bunları onaylamıştır. Buna göre ikili bir sorumluluk alanı vardır: Başkanlık ve Hristiyanlık. Bu iki şey birbirinden ayrıdır.

Yedinci bölümde, “Boşanma ve Eşcinselliğin Günahı” başlığı altında, Hristiyan inancına göre boşanma, zina ve eşcinselliğin günah olduğu belirtilmektedir. Bu durum ile ilgili dinsel grupların itirazları gittikçe yükselmektedir. Eşcinsel evliliğe karşı çıkılsa da son dönemde, (2005) birlikteliklere neredeyse evlilik kurumuna verilen haklar kadar hak tanınmıştır. Carter, gey ve lezbiyenlerin dinsel statüleri ile ilintili sorunu çözebilecek dinsel grup veya mezhep görememektedir. Bu durumun önlenmesi ve cinsel eğitim için federal fonlar oranı oldukça yükseltilmiştir.

Sekizinci bölümde, “Hz. İsa, Ölüm Cezası ve Kürtajı Onaylar mıydı?” başlığı altında, kürtaj ve ölüm cezası ele alınmaktadır. Carter’a göre, Amerika’da kürtaj, ahlaki ve siyasi açıdan tartışılan ve toplumu iki ana gruba ayıran kanunlardan biridir. Kiliseye göre anne karnındaki fetüs canlı insandır ve korunmaya muhtaçtır. Carter, kürtajı planlanmamış trajedi olarak görmektedir. İstatistiklere göre (2002) istemeden hamile kalanların % 47’si kürtaj yapmaktadır. Kürtaj yapanların % 40’ı beyaz, % 32’si siyah ve % 20’si ise Hispanik’tir. Bunların yarısı yirmili yaşlardadır. Kürtaj yapanların % 15’i ise 13-19 arasındadır. Ölüm Cezası ile ilgili olarak da yazar, yaşamın kutsallığı temel ahlaki mesele olduğunu ve bu durumun dinsel ve siyasi yönden de kabul edildiğini vurgulamaktadır. Dünyada bilinen ölüm cezalarının % 90’ı Çin, İran, Suudi Arabistan ve ABD tarafından gerçekleştirilmektedir. Çocuk yaştakilerin idamı 2005 Mart ayında Yüksek Mahkeme tarafından yasaklanmıştır. Bu karar, muhafazakâr Hristiyanlarca kınanmıştır. Carter’a göre bu tepki Hristiyan inancı ile çelişmektedir. Carter, görev dönemlerinde (Valilik ve Başkanlık) masasına onaylamak için idam yargı kararı gelmediği için kendini şanslı bulmaktadır. İdam cezalarını destekleyenlerin en önemli argümanları cezanın caydırıcılığıdır. Fakat bulgular bu iddiayı yadsımaktadır.

Verilere göre adam öldürme oranları idam cezasına rağmen 5 kat artış göstermiştir. İdam cezalarının % 80'i Güney Eyaletlerinde görülmektedir.

Dokuzuncu bölümde, “Kadının Görevi İtaat midir?” başlığı altında, kadına oy hakkı, 1870’te siyahlara verilen oy hakkından 50 yıl sonra verildiği bildirilmektedir.(1920 Anayasa değişikliği ile) Hz. İsa’nın kadınlara yönelik özgürlükçü yaklaşımına rağmen, bir çok din adamı kadınları ikinci sınıf yaratık olarak görmüştür. Carter, dünyanın bir çok yerinde kadınların ezildiğini ve ayrımcılığa maruz kaldığını iletmektedir. Yazar kendisini hayal kırıklığına uğratan davranış olarak, kadınların erkeğe itaati ve toplumsal sınırlı rolleri kolayca benimsemelerini göstermektedir. Onuncu bölümde, “Devlet Yönetiminde Radikalizm” başlığı altında, “Neo-Con”lar yazar tarafından, radikal veya köktencilikle eleştiriliyor. “Yeni muhafazakarlar” ABD’nin dış politikada saldırgan ve tek taraflı müdahaleciliğini savunmuşlardır. Bu politik tutum, özellikle ABD’nin Ortadoğu’da askeri ve siyasi nüfuz ilerletmeye çalışmasında göze çarpmaktadır. Amerikan üstünlüğünü tüm dünyaya kabul ettirmek için “pre-emptive war”(Ön- Alıcı Savaş) stratejisini seçtiğini bildirmektedir. Bu stratejinin Ortadoğu’daki bir diğer hedefi ise, İsrail için de tehdit sayılan Irak ve benzeri ülkeleri hedef olarak göstermektedir. Carter, Amerika’da dinsel ve politik alanda görülen keskin köktenciliği, ülkenin refahı ve geleceği için tehdit olarak görmektedir.

On birinci bölümde, “Amerikan Dış Politikasının Yön Değiştirmesi(Sapma)” başlığı altında, fundamentalistlerin duygusal meseleleri tercih edip, muhalif düşünceleri dışlayan yaklaşımları eleştirilmektedir. Öne çıkan örnek olarak Küba gösterilmektedir. ABD’nin zayıf Küba’yı ulusal güvenliği için büyük tehdit olarak görmesini eleştirmektedir. Bu politika Küba halkını negatif etkilemiştir. Kültürel ve insani işbirliği yara almıştır. Küba bir ABD saplantısıydı. Amerikan’ın yanlış politikalarının Latin Amerika’da, Amerikan-Karşıtlığına neden olduğu bildirilmektedir. The Carter Center bu negatif durumu düzeltmeye yönelik özellikle insan hakları, demokrasi, hastalıkların önlenmesi gibi konularda derin çabalar sarf etmiştir. Bush’un UCM takıntısını tahrik edici olarak nitelendirmektedir. 1990’lı yıllarda Kuzey Kore ile geliştirilen diyalogun 2001 sonrasında bozulması bir sapma olarak değerlendirilmektedir. 2001 sonrasında Kuzey Kore NPT’den çekilmiştir. Bu politik tutum ile ABD’nin Uzak Doğu’daki müttefikleri ile arası bozulmuştur. Son olarak da Carter, ABD’nin Ortadoğu politikasını fundamentalistlerin etkilemelerine iğneyi batırmaktadır. Kıyamet senaryosuna göre, Mesih’in gelişini hızlandırmaya yönelik çabaların endişe yarattığı belirtilmektedir. Bu yaklaşımın gündeminde İslam ile savaş vardır. Kutsal toprakların

Yahudiler tarafından ele geçirilmesi istenmektedir. Bundan sonra ise Mesih dönecektir. Bu anlayışa sahip Hristiyan liderler Irak işgalini ve İsrail'in genişlemesini desteklemektedir.

On ikinci bölümde, "Terörizme Saldır, İnsan Haklarına Değil" başlığı altında, Carter, Amerikan Dış Politikasının ana gündemlerinden biri, insan haklarının tüm kürede savunulması olduğunu iddia etmektedir. 11 Eylül sonrasında bu anlayış da köklü değişiklikler görülmüştür. Terörizm korkusu insan haklarının korunmasını ikinci plana itmiştir. ABD'nin terörle mücadelede insan haklarını hiçe sayması Amerikan imajını negatif etkilemiştir. 11 Eylül sonrasında 1000'den fazla masum insan terörizmle ilişkili oldukları gerekçesiyle gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınanların çoğu Arap ve Müslümandır. 11 Eylül sonrasında alelacele çıkarılan "Vatanseverlik Yasası" özgürlükleri "yasal" çerçevede askıya almıştır. ABD Cenova Sözleşmesini ihlal etmiştir. Carter, ABD'nin İnsan Hakları savunuculuğunu bırakmasını utanç verici bir trajedi olarak görmektedir. Bu negatif durumun ancak ABD halkı tarafından değiştirilebileceğini savunmuştur.

On üçüncü bölümde, "Silahların Korunması ve Yayılması" başlığı altında, nükleer silahların yayılmasını önlemede ABD'nin gereken çabayı göstermediği vurgulanıyor. Mc Namara, ABD'nin nükleer silah politikasını gayri ahlaki, illegal ve ölümcül derecede tehlikeli buluyor. Nükleer silahların yayılması ciddi bir tehdittir. Özellikle Ortadoğu ve Asya'daki yayılışlar istikrarsızlığa neden olmaktadır. İran'ın "barışçıl amaçlara" yönelik nükleer faaliyetleri gerçeği yansıtmamaktadır. İran'ın bu söylemi, Hindistan, Pakistan ve Kuzey Kore'nin önceki söylemlerine benzemektedir.

On dördüncü bölümde, "Barışçıl Yönetim veya Ön-Alıcı Savaş?" başlığı altında, 11 Eylül terörist saldırılarından sonra Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olma ve teröristleri ülkesinde barındırdığı iddiası ile Irak'ın hedef tahtasına oturtulduğu belirtiliyor. Fakat bu suçlamalara ilişkin ciddi anlamda istihbari deliller yoktu. Carter'a göre, ABD, kitle imha silahlarına sahip potansiyel düşmanlarını tabi ki göz ardı edemez. Fakat yanlış veya çarpıtılmış istihbarata dayalı tek yanlı askeri yaklaşımlar da olmamalıdır. Yazar, ABD'nin Bush dönemindeki dış politikasını uluslararası hukuk ve sistemin etkinliğini zedelediğini düşünmektedir. "Pre-Emptive War" stratejisini küresel istikrarın sürdürülmesi önünde büyük bir tehdit olarak görmektedir. Bu strateji ona göre, ABD'nin geleneksel politikalarından sapmayı sembolize etmektedir. Bu yaklaşımla, uluslararası politikada en son politik seçenek olarak tercih edilen savaş anlayışı değişime uğramıştır. Kissenger, Pre-emptive stratejiyi

devrimci ve küresel sisteme meydan okuma olarak görmektedir. “Şer Ekseni” söylemi ve ABD’nin tek taraflı yaklaşımları; 11 Eylül saldırılarının hemen ardından verilen destekleri ve büyüyen sempatiyi boşa harcattığı ileri sürülmektedir. Irak işgali öncesi Amerikan halkı ve dünya yanlış istihbari verilerle yanıltılmıştır. Yazar, Irak işgalini haklı savaş prensibi ile örtüşmediğini bildirmektedir. Haklı Savaş yaklaşımının en önde gelen kriteri şiddet içermeyen tüm seçeneklerin tükenmesinden sonra en son çare veya araç olarak savaşa başvurmadır. İşgalden sonra, Irak’ta şiddet sona ermemiştir. Sivil kayıplar artmıştır. Demokrasiye olan inanç sarsılmıştır. Uluslararası Hukuk ayaklar altına alınmıştır. Carter’a göre ABD yol ayrımında; ya geleneksel değerlerine sahip çıkacak, ya da dünyadan izole olacaktır.

On beşinci bölümde, “Çevre İçin Büyük Tehditler Nerede?” başlığı altında, ABD’nin son 150 yılda çevrenin korunması için önemli çabalar sarf etmiş bir ülke olduğu vurgulanmaktadır. ABD’nin Kyoto zirvesinde alınan kararları uygulamama inadı, bilimsel gerçeklere karşı savaşı andırmaktadır. ABD’nin elektrik üretiminin % 20’si nükleer tesislere dayanmaktadır.(103 reaktör) Bu oran artırılmalıdır. ABD dünyanın önde gelen kirletici ülkesi olarak, sorumluluklarını yapmayan bir ülke görüntüsü vermektedir. Bu durum küresel çevreci politikasını zedelemiştir.

On altıncı bölümde, “Milenyumun En Büyük Problemi” başlığı altında, Carter’in, 2000 yılı öncesinde konuşmacı olarak bir foruma davet edilmesi aktarılır. Forumdaki konuşma, Milenyumda dünyayı sarsacak olan en büyük problemin ne olacağına yöneliktir. Carter konuşmasında, dünyayı negatif olarak etkileyecek en önemli problem olarak zenginler ile fakirler arasındaki uçurumu ve bu uçurumun gün geçtikçe daha da açılmasını işaret etmiştir. Yoksulluğun önlenmesine yönelik en önemli önerisi yoksul ülkelerin zengin ülkelere olan borçlarının silinmesidir. 2002’de Monterrey Konferansı’nda Başkan Bush, yoksul ülkelerin kalkınmasına yönelik 5 milyar \$ yardım sözünde bulunmuştur. Bush verdiği sözün sadece 400 milyon \$’lık kısmını yerine getirebilmiştir. Yazara göre, ABD geleneksel ahlaki değerleri çerçevesinde küresel fakirliği göz ardı etmemelidir.

Son bölüm olan “Sonuç” kısmında; Amerikalıların ülkelerinin, özgürlük, eşitlik, adalet, refah, insan hakları, barış gibi değerlerin savunucusu olmasıyla gurur duyduğu ileri sürülüyor. Amerika askeri alanda da en önde gelen küresel bir güçtür.(askeri alanda sadece kendisiyle yarışmaktadır) Dünyanın 120 ülkesinde konumlanmış olan 300 binden fazla askeri bulunmaktadır. 63 askeri üssü bulunmaktadır. Askeri gücünü finanse etmek için ABD ve bazı

NATO üyeleri dünyadaki silah satışlarının % 80'ini elinde bulundurmaktadır. ABD savunması geleneksel saldırılara karşı çok dayanıklı bir yapıya sahiptir. Fakat ABD'nin arzu edilen güçlü özelliği sadece fiziksel gücüne dayanmamaktadır. Süper güç olmanın diğer unsurları nelerdir? Onlara bakmak gerekir. Süper güç olma, doğruyu söyleme, adalet, barış, özgürlük, mütevazılık, insan hakları, cömertlik ve ahlaki değerleri kapsamaktadır. ABD'nin bu değerlerin temsilcisi olmaması için herhangi bir mantıksal engel olmadığı vurgulanmıştır. Bu nedenle ABD, anlaşmazlıkların barışçıl yöntemlerle çözülmesinde ısrarcı olmalıdır. ABD'nin hem kendi insanları için hem de küre için, özgürlüklerin ve insan haklarının savunucusu olmalıdır. ABD halkı dinsel inanç, geleneksel politik ve ahlaki ilkelerde birlik olmalıdır.

Sonuç olarak, "Tehdit Altındaki Değerlerimiz: Amerika'nın Ahlaki Krizi" isimli kitapta, yirminci yüz yıla damgasını vurmuş olan ve küresel hegemonik gücünü devam ettiren Amerika Birleşik Devletleri'nin bile siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve diplomatik bir kriz yaşadığı ileri sürülmektedir. İddiayı ileri süren kişinin Amerika'nın eski başkanlarından olması kitabın önemini daha da artırmaktadır. Özellikle, 11 Eylül sonrasındaki yeni muhafazakâr iktidarın küresel düzlemde Amerikan karşıtlığını derinleştirmiş olan politikalarının iç ve dış politik arenada ortaya çıkarmış olduğu gerilimli manzaranın altı çizilmesi; ulus devlet olgusunun krizsel sancılarının Amerikan kıtasına kadar taşınmış olduğunu işaret etmektedir. Bu krizin kimliksel boyutları, tüm kürede farklı ölçek ve dozajlarda görülmeye devam edecektir.